

17. Titova, A. (2000). Why should Igor Bakay Trakhtemiriv? *Ukrainian newspaper*. №7, 6. (in Ukr.); Boychenko, N. (2000). The estate. *Mirror of the week*. № 11 (309). 3 (in Ukr.); Boychenko, N. (2000). The estate. *Mirror of the week*. – No. 16 (314). 3. (in Ukr.); Tolochko, P. (2000) Once more about the «estate». *Mirror of the week*. 16 (314). 3. (in Ukr.); The Lost World of Trakhtemirova (2000). *Young People of Cherkasy Region*. September 7th. 12–13 (in Ukr.); Eremenko, V. (2003). The Patriots vs. the Mad Master Trakhtemirova. *Youth of Cherkasy Region*. February 13th., 7. (in Ukr.)
18. Police took away from Bakaya reserve in Cherkasy region (2006). *New time*. March 16th. (in Ukr.)

MELNICHENKO V. M.,

HISTORICAL AND CULTURAL PROTECTION OF TRAKTEMIRS: THE HISTORY OF THE CREATION AND PROBLEMS OF THE ORGANIZATION OF WORK

The article examines the background and history of the creation of the State Historical and Cultural Reserve «Trakhtemiriv». It is noted that many key events in the history of Ukraine and the development of state formation processes are connected with Trakhtemirov. Characterized by a network of existing reserves in the region and the main objects of cultural heritage.

Attention is focused on the problems and difficulties of forming the reserve as a state institution for the protection of monuments, and expresses concern about violations of the current legislation on the preservation of cultural heritage.

The facts of violations in the allocation of land for the reserve are called. Examples of the destruction of monuments of history and culture. The participants of the international scientific-practical conference, which was held at the Cherkassy National Bohdan Khmelnytsky University, appealed to the authorities demanding the repeal of illegal decisions on the transfer of the reserve's land to individuals. A proposal was also made to include the protected area on the UNESCO World Heritage List. A story has been made to assist the historical and cultural reserve in the organization of effective work.

Key words: *Trakhtemiriv, cultural heritage, protected area, archaeological monuments, Cossacks, historical consciousness, Cherkasy region.*

*Надійшла до редакції 12.11.2018
Затверджена до друку 20. 11.2018*

УДК 94 (477.46)“1917/1921”:37-044.337:323.272(477)(045)

DOI: 10.31651/2076-5908-2018-1-46-52

МЕЛЬНИЧЕНКО Василь Миколайович,
кандидат історичних наук,
професор кафедри археології
та спеціальних галузей історичної наук
Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького, голова Черкаської
обласної організації Національної спілки
краєзнавців України
e-mail: krz_crk@ukr.net

КОВАЛЬ Марія Анатоліївна,
студентка 4-го курсу навчально-наукового
інституту історії і філософії Черкаського
національного університету імені Богдана
Хмельницького
e-mail: anisid2012@ukr.net

**РЕФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОЇ ОСВИТИ В ДОБУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
1917–1921 РР. (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРКАЩИНИ)**

У статті на прикладі Черкащини охарактеризовано процес реформування сільської освіти в добу Української революції 1917–1921 рр., з'ясовано регіональні особливості змін, що відбувалися в освітній сфері українського села. Акцентовано увагу на утвердженні в освітній політиці і практичних діях національних засад у формах і змісті шкільної освіти, участь у розбудові української школи громадськості.

Ключові слова: освіта, революція, Українська Народна Республіка, педагогічні кадри, українізація, Черкащина.

Постановка проблеми. Незважаючи на сторічний період вивчення і осмислення теми Української революції 1917–1921 рр., багато її аспектів ще й сьогодні залишаються недостатньо вивченими в історичній науці і, зокрема на регіональному рівні. Сповна це стосується освітньої галузі. Актуальність посилюється тим, що в наш час, як і сто років тому, гостро стоїть питання про її реформування.

Реформування усіх ланок української школи, на сучасних інноваційних засадах потребує впровадження в практику прогресивних ідей педагогічної думки, що були напрацьовані в попередні історико-педагогічні періоди. У цьому контексті сьогодні особливої уваги потребує сільська школа. Із огляду на положення, сформульовані в «Концепції нової української школи» [1], значний інтерес для вивчення становить доба Української революції 1917–1921 рр., оскільки в цей період відбувалося становлення української педагогіки та школи на національному ґрунті. Тому розгляд цієї проблеми крізь призму регіонального досвіду Черкащини (яка окреслюється адміністративно-територіальними межами сучасної Черкаської області) вбачається актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Дотично теми сільської освіти на Черкащині в добу Української революції 1917–1921 рр. у своїх публікаціях торкалися О. В. Дудник [2, 129–134] та Д. І. Пашенко [3, 116–125], які висвітлювали стан і розвиток шкільництва у цей час на Уманщині. Участь громадськості Золотоніщини і, зокрема відомого громадського діяча Михайла Злобинцева, в налагодженні сільської освіти відображена в статтях О. З. Силки [4, 40–47] та В. П. Козоріза [5, 160–168]. Різні аспекти шкільної освіти на території краю напередодні революційних подій 1917–1921 рр. знайшли висвітлення у публікаціях О. О. Драч [6, 15–21] та Л. Г. Голиш [7, 167–172].

Однак, аналіз історико-освітніх досліджень дає підстави стверджувати, що висвітлення стану шкільної освіти в добу Української революції 1917–1921 рр. на Черкащині має фрагментарний характер. Комплексних праць з цієї проблематики до цього часу не створено.

Метою статті визначено на прикладі Черкащини з'ясувати особливості процесу реформування сільської освіти в добу Української революції 1917–1921 рр., показати зміни, що відбувалися в освітній сфері українського села.

Виклад основного матеріалу. Перед Першою світовою війною і революційними подіями 1917–1921 рр. на Черкащині сільська освіта була представлена переважно початковою ланкою – школами грамоти, церковно-парафіяльними та недільними школами. Склад учительських кадрів потребував поліпшення. У Черкаському повіті, наприклад, 50 % учителів не мали навіть середньої освіти. Поза школою у повіті залишалась переважна більшість дітей шкільного віку із селянських родин – 60,3 %, а серед дівчат цей показник сягав 90 %.

На розвиток початкової освіти позитивно впливала діяльність земств, які з 1904 року почали впроваджуватись і в правобережній частині Черкащини. В 1906–1911 рр. у Черкаському повіті було відкрито 15 земських шкіл, розрахованих на 45 класів [6, 17]. У Золотоніському повіті, де земства діяли з кінця XIX ст., ними було побудовано 37 шкільних приміщень [8, 105–106^{3В}].

Виникають навчальні заклади професійно-технічного спрямування. Так, у 1907 році в селі Пруси Черкаського повіту (нині – село Михайлівка Кам'янського району)

Міністерство землеробства та державного майна відкрило безплатні сільськогосподарські класи по підготовці фахівців рільництва, садівництва і городництва [9, 19–19^{3b}], а в 1911 році відкрита ремісничка школа в Черкасах [10, 41]. У 1913 році почали діяти сільськогосподарські курси у Каневі [11, 41].

Однак мережа сільських освітніх закладів Черкащини в цілому не забезпечувала потреб населення. Про це красномовно свідчать дані того часу. Так, у 1910 році у Золотоноші лише 42 % чоловіків уміли читати і писати, а серед жінок цей показник складав 14,5 % [7, 169].

З початком революції, невдовзі після утворення Центральної ради, у березні 1917 року з метою організації українського шкільництва зусиллями учительської громадськості у Києві було утворене Товариство шкільної освіти (Товариство розповсюдження шкільної освіти в Україні). Воно фактично виконувало функції центрального державного органу у справах освіти, тобто робило те, що мав робити, але не робив ще діючий Тимчасовий уряд.

Центральна Рада відстоювала необхідність відродження національної освіти та розгорнула будівництво української школи, опираючись на волевиявлення освітян та широкої громадськості, яке висловлювалося на з'їздах учителів та різних громадських організацій, в тому числі і Черкащини.

Так, в ухвалі з'їзду учителів Звенигородського повіту, що відбувся 23–24 квітня 1917 року зазначалося, що «з'їзд, обговоривши питання про те, якою мовою належить навчати в школах, визнав, що тільки наука рідною мовою може дати нам вільну українську школу». Делегати з'їзду внесли пропозицію, щоб при кожній школі була «обрана шкільна рада із учителів і батьків порівну на один рік» [12, 41–42]. На з'їзді кооператорів Уманського повіту 20 березня 1917 року делегати говорили, що «доцільно намагатися до освіти, запроваджуючи в школах викладання українською мовою».

За пропозицією шкільної комісії Уманська повітова народна рада (виборний орган місцевого самоуправління) збільшила асигнування на шкільну мережу, підвищила зарплату учителям, виділила кредити на організацію курсів для вчителів, запровадила стипендію імені Тараса Шевченка для кращих учнів. Виділяючи кошти для бібліотек, рада застерігала, щоб для кожної шкільної бібліотеки було виписано «Кобзаря».

У жовтні 1917 року народна рада Бабанської волості (нині – Уманський район) висловилася за відкриття в селах Бабанка, Гродзево і Доброводи фельдшерських курсів. Волосна рада звернулася до повітової ради з клопотанням про відкриття у селі Бабанка вищої початкової школи, а в селах Танське і Свинарка – однокласні школи перевести у двокласні, а в селах Аполянка, Доброводи, Гереженівка, Гродзево, Сушківка – відкрити двокласні школи.

Народна рада Христинівської волості прийняла рішення про відкриття у Христинівці вищої початкової школи імені Михайла Грушевського.

Значною подією у культурно-громадському житті краю стало відкриття в Умані першої української гімназії імені Бориса Грінченка. Щоб забезпечити безкоштовне навчання в гімназії повітова рада звернулася до громадськості з проханням зробити для цього грошовий внесок. Звернення знайшло підтримку в повіті, зокрема, члени Маньківського споживчого товариства вирішили виділяти на утримання української гімназії 5 % свого прибутку. Завдяки підтримці громадськості Уманська гімназія імені Бориса Грінченка розпочала свою роботу 16 січня 1918 року [2, 129–134].

У цей час приділялася увага підготовці педагогічних кадрів. У березні 1918 року у селі Шаулиха – центрі однойменної волості Уманського повіту за клопотанням селян було відкрито педагогічну школу імені Тараса Шевченка [3, 116–125]. Передбачалося відкриття нових і реорганізація існуючих закладів освіти, передусім перетворення двокласних початкових шкіл у вищі початкові школи з чотирьохрічним терміном навчання. Міністерство освіти УНР проектувало 12-річну «єдину трудову школу». Крім того,

Центральна Рада мала намір відкрити в містах України 9 народних університетів, в тому числі й в Умані (був навіть проект закону) [2, 129–134].

Однак подальша реалізація національної освітньої політики вже відбувалася вже в часи Гетьманату, який продовжив курс на українізацію освіти, обов'язкове вивчення української мови і літератури, історії та географії України. Продовжилось перетворення двокласних початкових шкіл у вищі початкові школи. Так, 31 серпня 1918 року Міністерство народної освіти і мистецтв дало дозвіл на таку реорганізацію у селах Мошни, Худяки, Жаботин, Матусів, Цісарська Слобода, Руська Поляна, Хлистунівка та інших населених пунктах Черкаського повіту.

Міністерство освіти і мистецтв 18 вересня 1918 року дозволило відкрити у селі Кирилівка Звенигородського повіту змішану українську народну учительську семінарію імені Т. Г. Шевченка [13, 42].

Директорія пріоритетами своєї діяльності визначила принцип розвитку національної освіти як основи творення української нації, поставивши освіту на перше місце у державній політиці. Було прийнято постанови про запровадження в Україні всенародного і безплатного навчання, про поліпшення матеріального становища учителів, про децентралізацію управління освітою. 1919 року було завершено роботу над «Проектом єдиної школи в Україні», яка розпочалася ще у 1917 році.

За проектом планувалося запровадити трьохступеневу єдину загальноосвітню школу: молодша школа (4 роки); старша школа (4 роки); колегія (4 роки). Перших два ступені утворювали цикл основної школи, а третій – цикл середньої школи. Ліквідовувалися запроваджені за гетьмана П. Скоропадського шкільні округи і окружні комісаріати, замість них створювалися губерніальні, повітові, міські шкільні ради та управи. У січні 1919 р. Директорія видала закон про державну українську мову в УНР.

У складній соціально-економічній ситуації уряд Директорії УНР знаходив можливість надавати фінансову підтримку сільським закладам освіти. Зокрема, 18 січня 1919 року уряд ухвалив законопроект про прийняття на державне фінансування Кирилівської народної учительської семінарії імені Т. Г. Шевченка Звенигородського повіту [14, 194].

З окупацією краю денікінськими військами були відмінені завоювання Української національної революції. Імперські орієнтири денікінців визначали їх ставлення до усього українського. У галузі освіти поновлювалося дореволюційне законодавство, затверджувалося повернення російської мови викладання замість «малоросійської». Навчання українською мовою допускалося лише у приватних та утворених товариствами навчальних закладах, які позбавлялися державної підтримки. Спеціальним циркуляром вилучалися усі шкільні підручники, що були «проникнуті духом ворожнечі до ідеї єдиної російської державності» [15, 31].

Відновлення дореволюційного імперського законодавства в галузі освіти позбавляло фінансової підтримки держави навчальні заклади з «малоросійською мовою навчання», відносячи їх до категорії приватних. В сільських школах краю ситуація ускладнилася з початком зими. Так, на початку грудня 1919 року до Центрального Бюро Всеукраїнської учительської спілки прибув представник Звенигородщини, який достався до Києва за 9 днів на паровозі. Він повідомив, «що школи через брак палива та інші перешкоди в багатьох місцях не працюють. А ті школи, де наявні спеціальні кошти, або завдяки вжитим керівниками заходам деякий час ще продовжують свою роботу. Учителство платні не отримує, зв'язків з центром немає. Частина шкіл після останніх розпоряджень влади переходить на викладання російською мовою. Учительські організації працюють при великій перешкоді – через відсутність ідейних керівників, які беруть участь у політичній боротьбі. Решту, які залишилися, переслідують або арештовують. Водночас українські школи, не зважаючи на перешкоди, активно провадять свою працю» [16].

Щодо освітньої політики більшовиків у 1917–1921 рр., то вона в періоди поширення їх влади на Черкащині у січні-лютому 1918 року і в першій половині 1919 року з огляду на

свій тимчасовий характер не мала чітко вираженої концепції. І після остаточного встановлення радянської влади на початку 1920 року її зусилля спрямовувалися, передусім на ліквідацію старої системи освіти, відокремлення школи від церкви, формування нового апарату управління освітою, привернення на свою сторону учительства.

Нову українську систему освіти більшовики намагалися будувати за зразком Радянської Росії. Раднарком у Харкові ще у травні 1919 року прийняв «Положення про єдину трудову школу УРСР», яке передбачало запровадження безплатного і спільного навчання дітей обох статей з 8-ми років, загальноосвітній і політехнічний характер навчання, заборону релігійного виховання.

Навчання у такій школі проголошувалося в два ступені: перший – охоплював дітей віком з 8 до 13 років (чотири класи), другий – з 14 до 17 років (три класи). Особливий наголос робився на трудовому характері навчально-виховного процесу, поєднанні навчання з продуктивною працею. Після закінчення семирічки діти могли продовжити навчання у професійно-технічних школах і технікумах.

У період «українізації» 1920-х років в освіті зберігалось багато принципів, прийнятих в Українській державі – школа мала бути єдиною, трудовою, виховною і національною. Але в умовах радянської влади національною вона могла бути лише за формою, а зміст її був інтернаціональний. Все шкільництво підпорядковувалося більшовицькій партії і її органам, без волі яких нічого не можна було робити. Певний час національні елементи були присутні й в радянській системі освіти.

Про напрями реформування шкільної освіти на Черкащині можна судити з наказу Золотоніського повітового відділу народної освіти від 16 лютого 1920 року, який пропонував «негайно провести в життя такі зміни:

Золотоніську хлоп'ячу гімназію перетворити в Золотоніську Радянську Українську двоступеневу єдину трудову школу...

Викладання всіх дисциплін проводити українською мовою. Учителі, почувавши себе невідповідними до викладання українською мовою, мусять подати відповідну заяву до Відділу Народної Освіти. Учні, які виявляють небажання слухати виклади на українській мові, можуть бути переведені у відповідні класи інших шкіл м. Золотоноші.

Всім учителям пропонується звернути найбільшу увагу на те, щоб методи викладання були пристосовані до принципів трудової школи» [17, 4–4^{3в}].

Отже, в практичній роботі з реформування сільської освіти на прикладі Черкащини за часів Центральної Ради, Гетьманату і Директорії чітко й однозначно простежується політична лінія на створення національної школи як необхідної умови національно свідомого громадянства. Сільська школа у короткий революційний період пройшла шлях від мовної українізації навчального процесу до широкого запровадження в освіту усіх рівнів українознавчих дисциплін. І хоча до повного розв'язання освітньої проблеми в цьому напрямку було ще далеко, те що було зроблене в справі реформування освіти справило значний вплив на процес національно-культурного відродження не тільки в часи революції, а й в наступне десятиліття. Певний час національні елементи були присутні й в радянській системі освіти.

Література:

1. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../konceptczziya.html>. Назва з екрана.
2. Дудник О. В. Становлення і розвиток шкільництва на Уманщині в добу Української революції 1917–1921 рр. / О. В. Дудник // Красзнавство Черкащини. – 2017. – № 11. – С. 129–134.
3. Пашенко Д. І. Історія розвитку педагогічної освіти на Уманщині / Д. І. Пашенко // Вісник Черкаського університету [Текст] : [зб. наук. ст.]. – Вип. 132 Серія Педагогічні науки / М–во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т. – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – С. 116–125.
4. Силка О. З. Золотоніська «Просвіта»: діяльність одного року / О. З. Силка // Українське державотворення: проблеми і сучасність : збірник наукових праць. – Луцьк, 2003. – С. 40–47.

5. Козоріз В. П. Земський гласний Михайло Злобинцев та його діяльність у роки Української революції на Золотоніщині / В. П. Козоріз // Краєзнавство Черкащини. – 2017. – № 11. – С. 160–168.
6. Драч О.О. З історії організації шкільної справи на Черкащині в контексті загальноукраїнських тенденцій (друга половина XIX – початок XX ст.) / О. О. Драч // Краєзнавство Черкащини. – 2004. – №7. – С. 15–21.
7. Голиш Л. Г. Розвиток освіти на Золотоніщині у другій половині XIX – першій половині XX ст. // Черкащина у контексті історії України. Матеріали Першої науково–краєзнавчої конференції Черкащини. – Черкаси, 2004. – С. 167–172.
8. Державний архів Черкаської області (далі – ДАЧО). – Ф. 476. – Оп. 2. – Спр. 89.
9. ДАЧО. – Ф. 111. – Оп. 1. – Спр. 8.
10. ДАЧО. – Ф. 8. – Оп. 2. – Спр. 714.
11. ДАЧО. – Ф. Р-324. – Оп. 2. – Спр. 1.
12. Утворення українських народних шкіл // Наш рідний край : хрестоматія з історії Черкащини / Упоряд.: А. І. Кузьмінський, Г. В. Суховершко, В. Я. Чудновський. – К. : Молодь, 1995. – 176 с.
13. ДАЧО. – Ф. 4. – Оп. 1. – Спр. 45.
14. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918–листопад 1920 рр.: Док. і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах / Упоряд.: В. Верстюк (керівник) та ін. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2006. – Том 1.
15. Маньківська Т. О. Антиукраїнська політика денікінського режиму в Україні (червень – грудень 1919 року) / Т. О. Маньківська // Збірник наукових праць [Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди]. Серія : «Історія та географія». – 2010. – Вип. 38. – С. 30–33.
16. Становище шкіл і учительства на провінції // Слово. – 1919. – 26 листопада.
17. ДАЧО. – Ф. 475. – Оп. 1. – Спр. 30.

References:

1. The concept of the new Ukrainian school. Access mode: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../konceptziya.html>. Title from the screen.
2. Dudnik O. V. (2017). The formation and development of schools in the Uman region during the period of the Ukrainian revolution of 1917–1921 p. *Regional studies Cherkasy region*, 11, 129–134.
3. Pashchenko D. I. (2008). The history of the development of pedagogical education in Umanshchina. *Bulletin of Cherkasy University. Issue 132 Series Pedagogical Sciences / Ministry of Education and Science of Ukraine, Cherkasy nat. un-t-Cherkasy: Publisher ChNU them. B. Khmelnytsky*, 116–125.
4. Sylka O. Z. (2003). Zolotonoshsky «Prosvita»: one year activity. *Ukrainian state: problems and modernity: collection of scientific works*. Lutsk, 40–47.
5. Kozoriz V. P. (2017). Zemsky vowel Mikhail Zlobintsev and his activities during the years of the Ukrainian revolution in Zolotonishchyni. *Regional studies Cherkasy region*. 11, 160–168.
6. Drach O. A. (2004). From the history of school organization in Cherkasy region in the context of all-Ukrainian tendencies (second half of the XIX – beginning of the twentieth century). *Regional studies Cherkasy region*, 7, 15–21.
7. Naked L. G. The development of education in Zolotonishchyni in the second half of the XIX – the first half of the twentieth century. *Cherkasy region in the context of the history of Ukraine*. Materials of the First Scientific Conference of Cherkasy region. Cherkasy, 167–172.
8. State Archive of Cherkasy region (hereinafter – DACO). – F. 476. – Op. 2, d. 89.
9. DACO. – F. 111. – Op. 1. – S. 8.
10. DACO. – F. 8. – Op. 2. – S. 714.
11. DACO. – F. P – 324. – Op. 2. – S. 1.
12. Education of Ukrainian folk schools (1995). *Our native land: reader for the history of Cherkasy region*. Comp.: A. I. Kuzminsky, G.V. Sukhovershko, V. Y. Chudnovsky. K.: Molod., 176 p.
13. DACO. – F. 4. – Op. 1. – S. 45.
14. Directory, Council of People's Ministers of the Ukrainian People's Republic. November 1918–November 1920 pp.: Doc. and materials. In 2 volumes, 3 parts. – Volume 1 (2006). Comp.: V. Verstiuk (head) and others. K.: Elena Teligi Publishing House,.
15. Mankivska T. A. The anti-Ukrainian policy of the Denikin regime in Ukraine (June–December 1919) / T. A. Mankivska. *Collection of scientific papers [Kharkov National Pedagogical University named after G. S. Frying pans]*. Series «History and Geography». – 2010. – Vol. 38. – P. 30–33.
16. The position of schools and teachers in the province (1919). *Word*, November 26th.
17. DACO. – F. 475. – Op. 1. – S. 30.

Melnichenko V. N., Koval M. A.

REFORMATION OF RURAL EDUCATION DURING THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921 (ON THE EXAMPLE OF CHERKASY REGION)

On the example of Cherkasy region, the article analyzes the process of reforming rural education in the period of the Ukrainian revolution of 1917–1921.

The aim of the article is to study the regional peculiarities of changes occurring in the educational sphere of the Ukrainian village.

As a result of the study, it was established that the Ukrainian governments paid special attention to the adoption in the educational policy and practical actions of the national foundations, to attracting the general public to the development of the Ukrainian school. It describes the decisions of the Central Rada, Hetman and the Education Directory, gives specific examples of their implementation in the rural areas of the region – the opening of Ukrainian schools, the inclusion of Ukrainian studies in curricula.

The formation of a network of rural schools took place in difficult socio-political and economic conditions. The work of school institutions was adversely affected by the frequent change of power, lack of personnel, and unsatisfactory material and technical base.

The scientific novelty of the provisions of the article lies in the fact that it first investigated and summarized the functioning of rural schools during the revolution, assessed the forms and content of education.

It was concluded that in practical work on reforming rural education on the example of Cherkasy region during the Central Rada, Hetmanate and Directory, the political line is clearly and unequivocally traced to the creation of a national school as a necessary condition for educating a nationally conscious citizen. In a short revolutionary period, the rural school has gone from the language Ukrainization of the educational process to the widespread introduction of Ukrainian science disciplines into all levels of education. What was done had a significant impact on the process of national-cultural revival, not only in times of revolution, but also in the following decades.

Key words: *education, revolution, Ukrainian People's Republic, pedagogical cadres, ukrainization, Cherkasy region*

*Надійшла до редакції 12.11.2018
Затверджена до друку 16.11.2018*